

جمهوری اسلامی ایران
Islamic Republic of Iran

سازمان ملی استاندارد ایران

Iranian National Standardization Organization

استاندارد ملی ایران

۱۸۶۳۲

چاپ اول

۱۳۹۳

INSO

18632

1st.Edition

2014

صنایع دستی - مرواربافی -

ویژگی‌ها

**Handicrafts- Morvar weaving-
Specification**

ICS: 97.195

به نام خدا

آشنایی با سازمان ملی استاندارد ایران

مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به موجب بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱ تنها مرجع رسمی کشور است که وظیفه تعیین، تدوین و نشر استانداردهای ملی (رسمی) ایران را به عهده دارد.

نام موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به موجب یکصد و پنجاه و دومین جلسه شورای عالی اداری مورخ ۹۰/۶/۲۹ به سازمان ملی استاندارد ایران تغییر و طی نامه شماره ۲۰۶/۳۵۸۳۸ مورخ ۹۰/۷/۲۴ جهت اجرا ابلاغ شده است.

تدوین استاندارد در حوزه‌های مختلف در کمیسیون‌های فنی مرکب از کارشناسان سازمان، صاحب نظران مراکز و مؤسسات علمی، پژوهشی، تولیدی و اقتصادی آگاه و مرتبط انجام می‌شود و کوششی همگام با مصالح ملی و با توجه به شرایط تولیدی، فناوری و تجاری است که از مشارکت آگاهانه و منصفانه صاحبان حق و نفع، شامل تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان، صادرکنندگان و واردکنندگان، مراکز علمی و تخصصی، نهادها، سازمان‌های دولتی و غیر دولتی حاصل می‌شود. پیش نویس استانداردهای ملی ایران برای نظرخواهی به مراجع ذی نفع و اعضای کمیسیون‌های فنی مربوط ارسال می‌شود و پس از دریافت نظرها و پیشنهادهای در کمیته ملی مرتبط با آن رشته طرح و در صورت تصویب به عنوان استاندارد ملی (رسمی) ایران چاپ و منتشر می‌شود.

پیش نویس استانداردهایی که مؤسسات و سازمان‌های علاقه مند و ذی صلاح نیز با رعایت ضوابط تعیین شده تهیه می‌کنند در کمیته ملی طرح و بررسی و در صورت تصویب، به عنوان استاندارد ملی ایران چاپ و منتشر می‌شود. بدین ترتیب، استانداردهایی ملی تلقی می‌شوند که بر اساس مفاد نوشته شده در استاندارد ملی ایران شماره ۵ تدوین و در کمیته ملی استاندارد مربوط که سازمان ملی استاندارد ایران تشکیل می‌دهد به تصویب رسیده باشد.

سازمان ملی استاندارد ایران از اعضای اصلی سازمان بین المللی استاندارد (ISO)^۱، کمیسیون بین المللی الکتروتکنیک (IEC)^۲ و سازمان بین المللی اندازه شناسی قانونی (OIML)^۳ است و به عنوان تنها رابط^۴ کمیسیون کدکس غذایی (CAC)^۵ در کشور فعالیت می‌کند. در تدوین استانداردهای ملی ایران ضمن توجه به شرایط کلی و نیازمندی‌های خاص کشور، از آخرین پیشرفت‌های علمی، فنی و صنعتی جهان و استانداردهای بین‌المللی بهره‌گیری می‌شود.

سازمان ملی استاندارد ایران می‌تواند با رعایت موازین پیش بینی شده در قانون، برای حمایت از مصرف‌کنندگان، حفظ سلامت و ایمنی فردی و عمومی، حصول اطمینان از کیفیت محصولات و ملاحظات زیست محیطی و اقتصادی، اجرای بعضی از استانداردهای ملی ایران را برای محصولات تولیدی داخل کشور و/یا اقلام وارداتی، با تصویب شورای عالی استاندارد، اجباری نماید. سازمان می‌تواند به منظور حفظ بازارهای بین المللی برای محصولات کشور، اجرای استانداردهای کالاهای صادراتی و درجه‌بندی آن را اجباری نماید. همچنین برای اطمینان بخشیدن به استفاده کنندگان از خدمات سازمان‌ها و مؤسسات فعال در زمینه مشاوره، آموزش، بازرسی، ممیزی و صدور گواهی سیستم‌های مدیریت کیفیت و مدیریت زیست محیطی، آزمایشگاه‌ها و مراکز کالیبراسیون (واسنجی) و وسایل سنجش، سازمان ملی استاندارد ایران این گونه سازمان‌ها و مؤسسات را بر اساس ضوابط نظام تأیید صلاحیت ایران ارزیابی می‌کند و در صورت احراز شرایط لازم، گواهینامه تأیید صلاحیت به آن‌ها اعطا و بر عملکرد آن‌ها نظارت می‌کند. ترویج دستگاه بین المللی یکاها، کالیبراسیون (واسنجی) و وسایل سنجش، تعیین عیار فلزات گرانبها و انجام تحقیقات کاربردی برای ارتقای سطح استانداردهای ملی ایران از دیگر وظایف این سازمان است.

1- International Organization for Standardization

2 - International Electrotechnical Commission

3- International Organization of Legal Metrology (Organisation Internationale de Metrologie Legale)

4 - Contact point

5 - Codex Alimentarius Commission

کمیسیون فنی تدوین استاندارد
« صنایع دستی - مروار بافی - ویژگی ها »

رئیس :

مظفری فر، سارا
(فوق لیسانس صنایع دستی)

سمت و / یا نمایندگی

کارشناس مسئول معاونت صنایع دستی -
اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و
گردشگری استان گیلان

دبیر :

قاسمی اندرود، مریم
(فوق لیسانس مرمت اشیاء تاریخی و فرهنگی)

کارشناس مسئول معاونت صنایع دستی -
اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و
گردشگری استان گیلان

اعضاء : (اسامی به ترتیب حروف الفبا)

تفضلی، فائزه
(لیسانس جغرافیای انسانی و اقتصادی)

کارشناس معاونت صنایع دستی - اداره کل
میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
استان گیلان

حسن پور، احمد
(دیپلم)

استادکار

زارع کار، علیرضا
(فوق دیپلم روابط عمومی)

مسئول اداره نمایندگی میراث
فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان
آستانه اشرفیه

صادقی پور شیجانی، معصومه
(فوق لیسانس محیط زیست)

کارشناس مسئول اداره کل استاندارد استان
گیلان

قدیمی کورکا، معصومه
(دیپلم)

استادکار

محمدی بیجائی، غفور
(فوق لیسانس مهندسی مواد)

کارشناس اداره کل استاندارد استان گیلان

استادکار

مرتضوی، منوچهر
(لیسانس مهندسی کامپیوتر - نرم افزار)

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
ب	آشنایی با مؤسسه استاندارد
ج	کمیسیون فنی تدوین استاندارد
و	پیش گفتار
ز	مقدمه
۱	۱ هدف و دامنه کاربرد
۱	۲ مراجع الزامی
۲	۳ اصطلاحات و تعاریف
۳	۴ ویژگی ها
۴	۵ بسته بندی
۴	۶ نشانه گذاری
۵	۷ راهنمای استفاده از محصول
۶	پیوست الف (اطلاعاتی) انواع محصولات مرواریدی
۸	پیوست ب (اطلاعاتی) تصاویر محصولات مرواریدی
۱۰	پیوست پ (اطلاعاتی) کتابنامه

پیش گفتار

استاندارد " صنایع دستی - مروار بافی - ویژگی‌ها " که پیش‌نویس آن در کمیسیون‌های مربوط تهیه و تدوین شده است و در دویست و پنجمین اجلاس کمیته ملی استاندارد خدمات مورخ ۱۳۹۳/۰۵/۱۴ مورد تصویب قرار گرفته است، اینک به استناد بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱، به عنوان استاندارد ملی ایران منتشر می‌شود. برای حفظ همگامی و هماهنگی با تحولات و پیشرفت‌های ملی و جهانی در زمینه صنایع، علوم و خدمات، استانداردهای ملی ایران در مواقع لزوم تجدید نظر خواهد شد و هر پیشنهادی که برای اصلاح و تکمیل این استانداردها ارائه شود، هنگام تجدید نظر در کمیسیون فنی مربوط مورد توجه قرار خواهد گرفت. بنابراین، باید همواره از آخرین تجدید نظر استانداردهای ملی استفاده کرد.

منابع و مآخذی که برای تهیه این استاندارد مورد استفاده قرار گرفته به شرح زیر است:

- ۱- قاسمی اندرود، مریم «مستند نگاری هنرهای سنتی شرق گیلان» سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان، ۱۳۸۵
- ۲- تحقیقات و تجربیات متخصصان داخلی.

مقدمه

بشر در عصر نوسنگی (۸۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ سال پیش) به منظور رفع نیاز خود به فکر استفاده از مواد قابل انعطاف از جمله الیاف گیاهی افتاد. چرا که او توانست با درهم بافتن الیاف گیاهی و شاخه و برگهای درختان، اشیای مختلف تهیه نماید. با توجه به آسیب پذیر بودن الیاف گیاهی، متأسفانه نمونه ای از تولیدات گیاهی دوران کهن در دست نیست اما کشف ظروف گلی دارای اسکلت سبدي (نخستین سفالهای عصر نوسنگی) ، گویای آن است که بافت محصولات گیاهی مانند سبد، پیش از سفالگری رواج داشته است. ساخت ظروف و زیرانداز با استفاده از الیاف گیاهی در ایران باستان نیز رایج بوده است. گواه این مطلب طناب، سبد و زیراندازهای حصیری مکشوفه از کاوش‌های باستان شناسی شهر سوخته است.

مروار بافی در استانهای مازندران، همدان، خوزستان، گیلان و ... رایج است. عمده ترین مرکز کشت مروار، شهرستان ملایر (استان همدان) بوده و مروارهای کشت شده در این شهرستان از مرغوبیت خاصی برخوردار است. به همین علت اکثر مروار بافان، پروار مصرفی خود را از این شهرستان تهیه می نمایند.

پیشینه دقیق مروار بافی در گیلان به علت آسیب پذیر بودن مواد مصرفی مروار (ترکه یا شاخه درخت بید) و عدم دستیابی باستان شناسان به نمونه‌هایی از آنها در پی کاوش‌های علمی مشخص نیست. اما با توجه به وجود جنگل در گیلان، به نظر میرسد که سبد بافی با پوست درختان و الیاف گیاهی رواج داشته و هنرمندان گیلانی در گذشته با تکنیک بافت این گونه محصولات آشنا بوده اند.

در حال حاضر مروار بافی در مناطق مختلف گیلان رواج داشته و روستاهای کورکا و تازه آباد (از توابع شهرستان آستانه اشرفیه) عمده ترین مراکز مروار بافی محسوب می شوند.

صنایع دستی - مروار بافی - ویژگی‌ها

۱ هدف و دامنه کاربرد

هدف از تدوین این استاندارد، تعیین ویژگی‌ها و نشانه گذاری مصنوعات مروار بافی مانند سبد، جا میوه‌ای، جا نانی، جا روزنامه ای، جا قلمی، جا کفشی و... جهت تشخیص اصالت این هنر می باشد.

۲ مراجع الزامی

مدارک الزامی زیر حاوی مقرراتی است که در متن این استاندارد ملی ایران به آن‌ها ارجاع داده شده است. بدین ترتیب آن مقررات جزئی از این استاندارد ملی ایران محسوب می‌شود. در صورتی که به مدرکی با ذکر تاریخ انتشار ارجاع داده شده باشد، اصلاحیه‌ها و تجدیدنظرهای بعدی آن مورد نظر این استاندارد ملی ایران نیست. در مورد مدارکی که بدون ذکر تاریخ انتشار به آن‌ها ارجاع داده شده است، همواره آخرین تجدید نظر و اصلاحیه‌های بعدی آن‌ها مورد نظر است. استفاده از مراجع زیر برای این استاندارد الزامی است:

۱-۲ استاندارد ملی ایران شماره ۱۸۶۳۳، صنایع دستی - مروار بافی - آیین کار

۳ اصطلاحات و تعاریف

در این استاندارد اصطلاحات و تعاریف زیر به کار می‌رود:

۱-۳

مروار

« مروار یکی از گونه‌های درخت بید که آن‌را سرخ بید گویند. » که از آن سبد و سایر مصنوعات مروار بافی تهیه می‌شوند.

۲-۳

مروار بافی

مروار بافی یکی از صنایع دستی رایج در ایران بوده و شامل بافت محصولات مختلف با استفاده از ترکه‌های مروار می‌باشد.

مروار بافی بر اساس نظر عده ای از صاحب‌نظران زیر مجموعه حصیر بافی بوده و در مناطق مختلف کشور از جمله گیلان، مازندران، خوزستان، همدان، قم و... رایج است.

۳-۳

مروار باف

مروار باف فردی است که با استفاده از ترکه‌های بید اقدام به ساخت محصولات مختلف می‌نماید.

۴-۳

ترکه

مروار

شاخه‌های باریک یک ساله از درخت مروار که دارای انعطاف است.

شکل ۱- ترکه یا مروار

۵-۳

تار

دستکی

ترکه‌های قاچ نشده که ثابت هستند و عمل بافت بود روی آن انجام می‌شود.

۶-۳

پود

قاچی

ترکه‌های قاچ شده با پهنای بیشتر از تار که عمل بافت روی آنها انجام می‌شود را پود یا قاچی گویند. قطر ترکه‌هایی که به این منظور به کار می‌رود بیشتر از ترکه‌های به کار رفته به عنوان تار بوده و با استفاده از ابزار چوب قاچ به سه یا چهار قسمت تقسیم می‌شود.

۴ ویژگی‌ها

۱-۴ ویژگی‌های مواد اولیه

ترکه‌های مروار، مواد مصرفی مروار بافی می‌باشد.

۱-۱-۴ ترکه

مروار

ترکه‌های مورد استفاده در مروار بافی باید دارای ویژگی‌های زیر باشد:

- انعطاف‌پذیری

یادآوری- انعطاف‌پذیری ترکه‌های درخت بید رشد کرده در مناطق نسبتاً خشک در مقایسه با ترکه‌های رشد کرده در مناطق مرطوب بیشتر است.

- دارا بودن رنگ سفید متمایل به طلایی یا عسلی
- صاف بودن سطح ترکه
- متناسب بودن طول و قطر ترکه‌ها با طرح مورد نظر
- هموار بودن سطح محصول
- یکنواختی رنگ
- تراکم بافت باید به گونه ای باشد که استحکام محصول را متناسب با نوع کاربری آن تأمین نماید.
- عدم امکان جابجایی ترکه های تار و پود (ترکه های تار و پود نباید به راحتی جابجا شوند).
- استفاده از ترکه‌های انعطاف پذیر
- عدم وجود شکستگی در سطح کار
- عدم استفاده از ترکه‌های کپک زده
- یکنواختی فاصله ترکه های بکار رفته بعنوان تار در محصول
- یکنواختی فاصله ترکه های بکار رفته بعنوان پود در محصول
- رعایت تقارن متناسب با نوع محصول

یادآوری- دارا بودن حداقل شاخه‌های فرعی بدلیل سرعت کار توصیه می شود.

۲-۴ ویژگی محصول

۱-۲-۴ ویژگی طرح

شیوه بافت مروار به گونه‌ای است که بافت طرح‌های مختلف قابل اجرا می‌باشد.

۲-۲-۴ ویژگی نقش

مرواربافی از جمله هنرهایی است که به علت نوع مواد مصرفی و تکنیک کار در مقایسه با دیگر رشته‌های صنایع دستی مانند قالی، گلیم، نمد و غیره از نقش خاصی برخوردار نیست. اما می‌توان با ایجاد فاصله بین پودها و با استفاده از مروارهای رنگی (ترکه‌های خود رنگ) و موادی چون چرم، حصیر و بامبو و همچنین بافت زنجیره ای و بافت لبه‌های گیسی و فرنگی، نقش‌هایی ایجاد نمود.

لازم به ذکر است که شیوه پیچیدن ترکه به دور قسمت‌هایی از اسکلت محصولاتی چون قفسه کتاب، دکور، پایه صندلی و غیره که محل تلاقی دو، سه، چهار و پنج چوب می‌باشد به‌گونه‌ای است که نقوش جناقی، لوزی، مثلث و مربع را تداعی می‌کند.

۳-۲-۴ سایر ویژگی ها

- عدم وجود سوراخ اضافه در سطح مصنوع
- دارا بودن استحکام لازم متناسب با نوع محصول

- یکنواختی رنگ مصنوع
 - کج نبون محصول متناسب با نوع آن
- برای آگاهی از آیین کار مرواربافی به استاندارد ملی ایران شماره ۱۸۶۳۳ مراجعه شود.

۵ بسته بندی

بسته بندی محصول باید به گونه ای باشد که محصول را از هر نوع آسیب فیزیکی و شیمیایی مانند رطوبت محافظت نماید.

۶ نشانه گذاری

۱-۶ نشانه گذاری بر روی محصول و بسته بندی باید شامل موارد ذیل باشد و توصیه می شود این مشخصات روی یک پارچه چرم یا ماده دیگری متناسب با نوع محصول الصاق شود به گونه ای که به محصول آسیب نرساند.

۲-۶ نشانه گذاری باید به صورت خوانا و پاک نشدنی به زبان فارسی در محصولات داخل و به زبان انگلیسی یا زبان مورد نظر در مورد محصولات صادراتی

۳-۶ نام و نام خانوادگی هنرمند

۴-۶ نام و نشان تجاری تولیدکننده (در صورت وجود)

۵-۶ درج عبارت « تولیدات صنایع دستی ایران »

۶-۶ نام استان و شهر تولید اثر

۷-۶ تاریخ تولید مصنوع بر اساس سال

۸-۶ کاربرد اثر

۹-۶ ابعاد اثر

۱۰-۶ درج عبارت « راهنمای استفاده از محصول مطالعه شود »

۱۱-۶ شماره پروانه تولید سازنده در محصول (در صورت وجود)

۷ راهنمای استفاده از محصول

در راهنمای استفاده از محصول باید موارد ذیل درج گردد:

۱-۷ در فضای خشک نگهداری شود.

۲-۷ در برابر گرد و غبار قرار نگیرد.

۳-۷ نحوه تمیز کردن محصول

۴-۷ شرایط نگهداری محصول

۵-۷ شرایط مصرف

۶-۷ سایر اطلاعات مورد نیاز

پیوست الف

(اطلاعاتی)

انواع محصولات مروار بافی

مصنوعات مروار غالباً عبارتند از: سبد گرد در اندازه‌های مختلف، سبد بیضی در اندازه‌های مختلف، سبد لوزی در اندازه‌های مختلف، سبد مربع در اندازه‌های مختلف، سبد دو پهلو در اندازه‌های مختلف، ا سبد چهار پهلو در اندازه‌های مختلف، سبد پایه دار در اندازه‌های مختلف، انواع سبد چند طبقه، قفسه کتاب، انواع میز عسلی، انواع صندلی، انواع مبل، انواع لوستر، انواع صندوق، انواع قاب آئینه، انواع پایه وکلاهیک آباژور، انواع جای روزنامه‌ای، پیکره انسان، پیکره حیوانات، انواع شکلات خوری، انواع میز غذا خوری، انواع سطل، انواع ساک و...

جدول الف-۱ فهرست برخی از مصنوعات مروار

ردیف	مصنوعات مروار
۱	سبد گرد در اندازه‌های مختلف
۲	سبد بیضی در اندازه‌های مختلف
۳	سبد لوزی در اندازه‌های مختلف
۴	سبد مربع در اندازه‌های مختلف
۵	سبد دو پهلو در اندازه‌های مختلف
۶	سبد چهار پهلو در اندازه‌های مختلف
۷	انواع سبد پایه‌دار
۸	انواع سبد چند طبقه
۹	انواع قفسه کتاب
۱۰	انواع میز
۱۱	انواع صندلی
۱۲	انواع مبل
۱۳	انواع لوستر
۱۴	انواع صندوق
۱۵	انواع قاب آئینه
۱۶	انواع پایه وکلاهیک آباژور
۱۷	انواع جای روزنامه‌ای
۱۸	جا دستمال کاغذی
۱۹	انواع شکلات خوری
۲۰	پیکره حیوانات
۲۱	انواع قاب عکس

جدول الف-۱ فهرست برخی از محصولات مروار بافی (ادامه)

ردیف	مصنوعات مروار
۲۲	انواع سطل
۲۳	انواع ساک
۲۴	پیکره انسان
۲۵	انواع قاب عکس
۲۶	انواع میوه خوری

پیوست ب
(اطلاعاتی)
تصاویر محصولات مروار بافی

شکل ب ۲ - گهواره

شکل ب ۱ - میز عسلی

شکل ب ۴ - صندلی

شکل ب ۳ - لوستر

شکل ب ۶ - سطل

شکل ب ۵ - جا دستمال کاغذی

شکل ب ۸ - مبل

شکل ب ۷ - پیکره اسب

پیوست پ

(اطلاعاتی)

کتابنامه

- ۱- دهخدا، علی اکبر « لغت نامه» چاپ دوم، دانشگاه تهران، جلد ۹، ۱۳۷.
- ۲- سید سجادی. سید منصور، «نخستین شهرهای فلات ایران»، انتشارات سمت، چاپ دوم، بهار ۱۳۸۷.
- ۲- سید صدر، سیدابوالقاسم، دایره‌المعارف هنرهای صنایع دستی و حروف مربوط به آن، چاپ دوم، سیمای دانش، ۱۳۸۸.
- ۳- فخرایی، ابراهیم « گیلان در گذر زمان» انتشارات جاویدان، تهران، ۱۳۵۴.
- ۴- معین. محمد، فرهنگ معین، انتشارات امیرکبیر، چاپ هشتم، جلد ۳، سال ۱۳۷۱.
- ۵- یآوری، حسین «آشنایی با هنرهای سنتی ۱»، انتشارات دانش جهانگردی وابسته به موسسه صبای سحر، چاپ سوم، اردیبهشت ۱۳۸۵.